C/2024/1574

5.3.2024

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Üleilmne ülepakkumine – Hiina algatusest „Üks vöönd, üks tee“ ELi strateegiani „Global Gateway“: Euroopa organiseeritud kodanikuühiskonna visioon“

(omaalgatuslik arvamus)

(C/2024/1574)

Raportöör: **Stefano PALMIERI**

Täiskogu otsus	25.1.2023
Õiguslik alus	kodukorra artikli 52 lõige 2 – omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	välissuhete sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	16.11.2023
Vastuvõtmine täiskogus	14.12.2023
Täiskogu istungjärk nr	583
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	187/0/3

1. **Järeldused ja soovitused**

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab heaks Euroopa Liidu otsuse edendada ELi avatud strateegilise autonoomia põhimõtet, mille eesmärk on edukate taristuprojektide kaudu investeerida demokraatlike väärtuste, kõrgete standardite, hea valitsemistava ja läbipaistvuse levitamisse. Selle eesmärgi nimel väljendab komitee heameelt algatuse „Global Gateway“ käivitamise üle 2021. aasta lõpus.

1.2. Komitee tunnistab, et mõned osalejad, eelkõige Hiina ja Ameerika Ühendriigid, on liikunud kiiremini kui Euroopa Liit, mis on osaliselt tingitud nõrgast koordineerimisest kesktasandil ja sellest tulenevast raskusest edendada ühtset ja konkurentsivõimelist investeerimispoliitikat.

1.3. Komitee väidab, et strateegia „Global Gateway“ tugevdab majanduslikke ja poliitilisi sidemeid ELi partnerriikidega, tagab liidu demokraatlike ja sotsiaalsete põhimõtete austamise ja võimaldab samal ajal ELil üleilmselt tõhusalt konkureerida taristu pakkumisel.

1.4. Komitee rõhutab, kui oluline on, et Global Gateway investeerimisprogrammid põhineksid mõjuhinnangul. Hindamisel tuleks peale strateegilise geopoliitilise tähtsusega aspektide arvessevõtmise tagada demokraatlik osalemine partnerriikide arengualgatustes ning projektide majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnaalane kestlikkus.

1.5. Komitee märgib, et Global Gateway kaasav olemus võimaldaks ELi liikmesriikidel edendada taristu- ja investeerimisalgatusi teistes – strateegiaga „Global Gateway“ hõlmatud – ELi mittekuuluvates riikides, ilma et need algatused peaksid läbima eelneva mõjuhinnangu ja alluma ELi institutsioonide otsesele järelevalvele, kui ELi vahendeid ei taotleta. Sellega seoses on komitee väga mures, et strateegiasse „Global Gateway“ võidakse lisada projektid, mis ei vasta rangetele kvaliteedistandarditele, näiteks nendele, mis on sätestatud ELi dokumentides, mis reguleerivad sotsiaalse ja keskkonnamõju hindamise korda.

1.6. Komitee rõhutab, et asjaomased ELi asutused peavad tagama üksikasjaliku teabe ja täieliku juurdepääsu Global Gateway projektidele ja asjaomastele osalejatele.

1.7. Komitee soovitab luua ELi esindustes ühtse kontaktpunkti, et edendada erasektori investeeringuid ning kaasata kõik majandus- ja sotsiaalvaldkonna osalejad piirkondlikul ja kohalikul tasandil.

1.8. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et algatuse „Üks vöönd, üks tee“ olemus ja kriteeriumid projektide ametlikku loetellu kandmiseks on ikka veel märkimisväärselt ebaselged. Seetõttu on oluline, et Hiina Rahvavabariik esitaks täpset ja ajakohast teavet algatusega „Üks vöönd, üks tee“ seotud investeerimisprogrammide kohta, et tagada algatuse suurem läbipaistvus ja selgus.

1.9. Komitee peab kahetsusväärseks, et kohalikud Euroopa osalejad, nagu kodanikuühiskonna organisatsioonid ja sotsiaalpartnerid, ei ole tegelikult läbivalt kaasatud algatuse „Üks vöönd, üks tee“ raames ELis rakendatud projektide väljatöötamisse, järelevalvesse, hindamisse ja rakendamisse. Sellega seoses soovib komitee võtta senisest aktiivsema rolli algatusega „Üks vöönd, üks tee“ ja strateegiaga „Global Gateway“ seotud arenguprojekte käsitleva otsustusprotsessi olulistes etappides.

1.10. Komitee leiab, et ELi ja Hiina Rahvavabariigi taristuprogrammide vahelise koordineerimise puudumine on viinud vastuoludeni ühenduvustaristus, ja rõhutab ohtu, et algatuse „Üks vöönd, üks tee“ investeeringud võivad õõnestada ELi omandiõigust riikliku strateegilise taristu puhul.

1.11. Komitee väljendab muret asjaolu pärast, et puudub koordineeritus ELi liikmesriikide ühinemisel algatusega „Üks vöönd, üks tee“, ning riskide pärast ELi konkurentsivõimele, töötajate õigustele, rahapesule, võlgadele ja keskkonnaprobleemidele, mis on seotud Hiina investeeringutega algatuse „Üks vöönd, üks tee“ projektidesse.

1.12. Komitee peab oluliseks parandada ELi institutsioonide ja liikmesriikide vahelist koordineerimist seoses algatusega „Üks vöönd, üks tee“, et vältida suhete killustumist Hiina Rahvavabariigiga, mis kahjustaks kogu ELi. Väga oluline on tagada ELi liikmesriikide ühine tegutsemine Hiina suhtes ning edendada tõhusat teabevahetust ELi institutsioonide ja Hiina Rahvavabariigi vahel.

1.13. Komitee rõhutab, et algatuse „Üks vöönd, üks tee“ ning Global Gateway projektide puhul tuleb järgida mitmeid põhimõtteid ja eesmärke, sealhulgas ELi väärtusi, ja esitada üksikasjalikud mõjuhinnangud, et tagada nende sobivus.

1.14. **Algatusse „Üks vöönd, üks tee“ kuuluvaid projekte**, mida viiakse ellu ELi 27 liikmesriigis või väljaspool liitu, kuid millesse on kaasatud ELi liikmesriikide majandustegevuses osalejad (abisaajate, tarnijate või rahastajatena), ning **Global Gateway projekte** tuleb komitee arvates **hinnata majandusliku, rahalise, sotsiaalse, keskkonnaalase ja õigusmõju aspektist**. Nii tagataks nende sobivus ja vastavus ELi väärtustele ning punktis 5.1.1 sätestatud põhimõtetele ja eesmärkidele.

2. **Sissejuhatus**

2.1. Viimastel aastatel on üleilmne investeerimislõhe suure sissetulekuga ning väikese ja keskmise sissetulekuga riikide vahel suurenenud, peamiselt selle mitmikkriisi mõju tõttu, mille põhjustasid pandeemia, Venemaa sissetung Ukrainasse ja hiljutine Iisraeli-Palestiina konflikt.

2.1.1. Rahastamise puudumine kahjustab üleilmset ühendatust ja annab peamistele üleilmsetele osalejatele võimaluse laiendada oma geopoliitilist mõju seal, kus taristupoliitika on praegu geopoliitika keskmes.

2.2. Viimase kümnendi jooksul on mõned riigid rakendanud strateegiat, mis seisneb pehme jõu ja poliitilise mõju kasutamises partnerriikidele suunatud suurte investeerimisprogrammide kaudu. Sellised programmid on Hiina Rahvavabariigi 2013. aastal algatatud „Üks vöönd, üks tee“, Ameerika Ühendriikide ülemaailmse taristu ja investeerimise partnerlus, Ühendkuningriigi algatus „Clean Green“, Jaapani kvaliteetse taristu partnerlus ning Indiat, Lähis-Ida ja Euroopat ühendav majanduskoridor (IMEC).

2.3. Euroopa Liit lõi 2021. aasta detsembris ka oma strateegia „Global Gateway“, et toetada ülemaailmset ühenduvust ja reageerida algatusele „Üks vöönd, üks tee“, mis on viimasel kümnendil mitmel korral pannud ELi ühtsuse proovile.

2.3.1. Vähemalt kuni 2019. aastani puudus algatuse „Üks vöönd, üks tee“ suhtes ELi 27 liikmesriigil ühtne poliitika järgmistes valdkondades:

— **ühine nägemus sellest algatusest**: 18 ELi liikmesriiki allkirjastasid ükshaaval vastastikuse mõistmise memorandumid Hiinaga ([1]) ja 20 ELi liikmesriiki ühinesid algatuse „Üks vöönd, üks tee“ peamise rahastamisvahendi – Aasia Taristuinvesteeringute Pangaga (AIIB) ([2]) ilma ELi institutsioonidega eelnevalt kokku leppimata;

— **mõju, mida see võib avaldada nii naabruspoliitikale** (nt 14 + 1 riigi rühmitamine 9 ELi liikmesriigiga, ([3]) eelkõige Balkani piirkonnaga) **kui ka juba loodud ELi programmidele**, nagu üleeuroopaline transpordivõrk (TEN-T).

2.4. ELi strateegia algatuse „Üks vöönd, üks tee“ suhtes muutus 2019. aastal radikaalselt. Euroopa Komisjoni ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ühisteatises „ELi ja Hiina suhete strateegilised väljavaated“ ([4]) sätestatakse lõplik üleminek diferentseeritud raamistikule. Ühisteatises on seni **„strateegilise partnerina“** kujutatud Hiinat kirjeldatud **koostöö- ja läbirääkimispartneri, majandusliku konkurendi ja süsteemse rivaalina**. Praegune hetk on ELi ja Hiina suhetes otsustava tähtsusega – Hiinat hakatakse igas mõttes tajuma peamiselt süsteemse rivaalina, mis tähendab selget eemaldumist partneri rollist. Seatakse kolm eesmärki: i) süvendada koostööd Hiinaga, et edendada ühiseid huve üleilmsel tasandil; ii) luua tasakaalustatumad ja vastastikused majandussuhted; iii) tugevdada sisepoliitikat ja tööstuslikku baasi. Nähakse ette ka kümme meedet. mida huvitava uuendusena rakendatakse **ühtse lähenemisviisi abil, mille peaksid vastu võtma kõik ELi 27 liikmesriiki**. Selle dokumendiga nõuab EL, et sarnaselt ELi vastu võetud **ühe Hiina poliitikaga** järgiks ka Hiina **ühesugust Euroopa poliitikat**, mis ei viiks erimeelsusteni ELis.

2.5. Seda lähenemisviisi muutust tugevdasid 2020.–2022. aastal COVID-19 pandeemia kriisi tagajärjed (häired kaupade ja teenuste tarneahelates, sõltuvus strateegiliste kaupade tarnetest jne), Venemaa alatu Ukraina-agressiooni mõju (energiasõltuvus, inflatsioon, seisak, Ukraina pagulaste vood) ja mitmed Hiina Rahvavabariigi rakendatavad poliitika-meetmed (vastumeetmed ELi inimõigussanktsioonidele ja kaubandusmeetmed ühtse turu vastu ning Hiina vastuoluline seisukoht Ukraina sõja suhtes).

2.6. Sellega seoses edendas EL nõukogu 29. märtsi 2022. aasta järeldustega **Euroopa Liidu avatud strateegilise autonoomia põhimõtet**. Eesmärk on saavutada põhimõte, mille kohaselt EL kinnitab veel kord 10.–11. märtsil 2022 Versailles' tippkohtumisel võetud kohustust „võtta suurema vastutuse oma julgeoleku eest ning astuda täiendavaid otsustavaid samme Euroopa suveräänsuse ülesehitamiseks, sõltuvuse vähendamiseks ning uue majanduskasvu- ja investeerimismudeli väljatöötamiseks 2030. aastaks“. EL peab püüdlema „majandusliku ja finantsautonoomia poole, kuid säilitades samas avatuse, ülemaailmse koostöö sarnaselt meelestatud partneritega ja konkurentsivõime ning kasutama ära selle potentsiaalset kasu“.

2.7. Nõukogu järeldustes peaks Global Gateway aitama saavutada ka ELi avatud strateegilist autonoomiat, **edendades demokraatlikke väärtusi ja kõrgeid standardeid, head valitsemistava ja läbipaistvust** ning **euro kasutamist arenguga seotud rahastamises**.

2.8. Hiljutiste geopoliitiliste arengute põhjal leiab komitee Euroopa kodanikuühiskonna organisatsioonide esindajana, et algatusi „Global Gateway“ ja „Üks vöönd, üks tee“ tuleks hoolikalt hinnata.

3. **Euroopa Liidu strateegia „Global Gateway“**

3.1. Strateegia „Global Gateway“ kaudu lubab EL kaasata aastatel 2021–2027 kuni 300 miljardi euro ulatuses investeeringuid, et parandada digi-, energia- ja transporditaristut ning tugevdada tervishoiu-, haridus- ja teadussüsteeme kogu maailmas.

3.2. ELi jaoks võib ühenduvusse tehtavate investeeringute puudumine takistada praegusest kriisist taastumist ja valmisolekut tulevasteks hädaolukordadeks (mitmikkriis). Samuti piirab taristu puudumine ELi, Aasia ja muude piirkondade vahelise ühenduvuse majanduslikku potentsiaali.

([1]) Austria, Bulgaaria, Eesti, Horvaatia, Itaalia, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Läti, Malta, Poola, Portugal, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi Vabariik, Ungari.

([2]) Austria, Belgia, Horvaatia, Hispaania, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Küpros, Luksemburg, Madalmaad, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Rumeenia, Saksamaa, Soome, Taani, Ungari.

([3]) Bulgaaria, Eesti, Horvaatia, Kreeka, Leedu, Läti, Poola, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi ja Ungari koos Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Põhja-Makedoonia, Montenegro, Serbiaga.

([4]) JOIN(2019) 5 final.

3.3. Global Gateway loodi mitme eesmärgiga:

a) tagada uusi turge ELi kaupadele ja teenustele;

b) pakkuda toimivat alternatiivi konkureerivatele arengumudelitele, nagu „Üks vöönd, üks tee“;

c) hõlbustada CO_2 heite vähendamise eesmärkide üleilmset saavutamist, mis on Euroopa rohelise kokkuleppe keskmes;

d) toetada liidu inim- ja tööõiguste, julgeoleku-, tehniliste ja kaubandusstandardite kui ülemaailmse standardi *de facto* kinnitamist ja laiendamist, tugevdades Euroopa püüdlusi saavutada avatud strateegiline autonoomia.

3.4. 2022. aastal sai Global Gateway hoogu juurde tänu mitmele strateegiaga seotud olulisele piirkondlikule investeerimispaketile: 2022. aasta veebruaris käivitatud algatusele *Global Gateway Africa-Europe*, milles lubatakse mobiliseerida kuni 150 miljardi euro ulatuses investeeringuid (11 strateegilist transpordikoridori, mille eesmärk on hõlbustada liikuvust ja kaubandust Aafrikas ning Aafrika ja Euroopa vahel, meetmed piirkondlike ja kogu mandri väärtusahelate arendamiseks ja tugevdamiseks, et tõhustada Aafrika mandri vabakaubanduspiirkonda, ning Crossi jõe silla ehitamine Mfum-Ekoki piiripunktis Kameruni ja Nigeeria vahel, mis parandab ühendusi Lääne-Aafrika riikide majandusühenduse ja Kesk-Aafrika riikide majandusühenduse vahel), Global Gateway 10 miljardi euro suurusele investeerimispaketile Kagu-Aasia Maade Assotsiatsiooni (ASEAN) piirkonna jaoks ning ELi ja ASEANi vahelisele kestlikku ühenduvust käsitlevale algatusele Euroopa tiim.

3.4.1. 2022. aasta veebruaris kuulutati välja täiendav piirkondlik investeeringute pakett Lääne-Balkani piirkonna jaoks. Euroopa Komisjon lubas 3,2 miljardi euro ulatuses investeeringuid, et toetada 21 projekti transpordi-, digi-, keskkonnasäästlikkuse ja energiasektoris. Kava aitab vähendada arengulõhet ELi ja Lääne-Balkani piirkonna vahel ning toetab majanduse taastumist pärast pandeemiat ([5]).

3.5. 2022. aasta lõpu seisuga, üks aasta pärast strateegia „Global Gateway“ käivitamist, oli EL eraldanud üle 9 miljardi euro toetustena peamisteks investeeringuteks Aafrikas, Ladina-Ameerikas, Kariibi mere piirkonnas ja Vaikse ookeani piirkonnas. EL kiitis heaks ka täiendava 6,05 miljardi euro ulatuses finantstagatisi, et toetada 40 investeerimisprogrammi Sahara-taguses Aafrikas, Ladina-Ameerikas ning Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas. Need tagatised peaksid kaasa tooma üle 50 miljardi euro suurused investeeringud peamistesse sektoritesse. Lisaks tagati 2022. aasta mais Euroopa Kestliku Arengu Fondi+ ja Euroopa Investeerimispanga vahel sõlmitud lepinguga 26,7 miljardit eurot riigilaenudeks sellistes valdkondades nagu puhas energia ja roheline taristu. Sellega seoses on juba heaks kiidetud 34 projekti, mille investeeringute kogumaht on 7,4 miljardit eurot. Mis puudutab Lääne-Balkani riike ja kagupoolseid naaberriike, siis on EL ja Euroopa finantseerimisasutused seni eraldanud 14 miljardit eurot 2027. aastaks kavandatud 77 miljardist eurost ([6]).

3.6. Strateegiaga „Global Gateway“ hõlmatud peamiste projektide ([7]) hulgas, mille ELi liikmesriigid seadsid 2023. aasta ja 2024. aasta alguse olulisimaks prioriteediks, on kahepoolsete partnerluste loomine ressursirikaste riikidega, eelkõige Sahara-taguses Aafrikas ning Ladina-Ameerikas ja Kariibi mere piirkonnas, eesmärgiga aidata neil piirkondadel edendada investeeringuid kriitiliste toorainete väärtusahelates. Seejärel toetatakse partnerriike piirkondlike väärtusahelate arendamisel majanduse mitmekesistamise ja kohalikku lisaväärtuse loomise teel.

3.7. *Global Gateway hindamine*

3.7.1. Komitee väljendab heameelt Global Gateway loomise üle ja loodab, et see strateegia aitab tagada ELi avatud strateegilise autonoomia. Komitee leiab, et sel viisil on võimalik tugevdada majanduslikke ja poliitilisi sidemeid partnerriikidega ning tagada, et järgitakse ELi demokraatlikke ja sotsiaalseid põhimõtteid ning et EL suudab tõhusalt konkureerida, eelkõige Hiina ja USAga, taristu pakkumisel kogu maailmas.

3.7.2. Praeguses olukorras leiab komitee, et Global Gateway võib kujuneda ELiga vahetult piirnevate riikide jaoks poliitiliseks, majanduslikuks ja julgeolekualaseks stabiliseerimisvahendiks. Sel viisil tugevdataks Euroopa geopoliitilisi positsioone nii Euroopasse suunduva rände algpõhjustega tegelemisel kui ka poliitiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnariskide leevendamisel.

([5]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1362.
([6]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_7656.
([7]) https://www.politico.eu/article/eu-sets-outs-projects-to-make-global-gateway-visible-on-the-ground/.

3.7.3. Kuigi komitee tunnistab, et algatus annab võimaluse parandada ELi investeerimis- ja ühenduvuspoliitika tõhusust ja sidusust, kahtleb ta selles, kas vajalikud rahalised vahendid on reaalselt kättesaadavad ([8]). Ei ole selge, kui paljud lubatud investeeringud tegelikkuses realiseeruvad. Peaaegu poolt 300 miljardist eurost, mida Euroopa Komisjon kavatseb koondada, peaks võimendama erasektor. Aasta pärast algatuse ametlikku käivitamist, 2022. aasta detsembris, näib, et erasektori kaasamine on endiselt marginaalne või vähemalt alles määratlemisfaasis ([9]).

3.7.4. Komitee leiab, et Global Gateway, mis keskendub peamiselt partnerriikide võlastressiriski vähendamisele, näib pakkuvat üleilmse taristu arendamiseks usaldusväärsemat võimalust kui alternatiivid, nagu „Üks vöönd, üks tee“. ELi rahastamismudel koosneb toetustest, sooduslaenudest ja tagatistest erasektori investeeringute stimuleerimiseks, samas kui „Üks vöönd, üks tee“ keskendub peamiselt laenudele. Selleks et muuta Global Gateway konkurentsivõimeliseks võrreldes kolmandate riikide investeerimisalgatustega, rõhutab komitee, kui oluline on teha vahendite eraldamise haldusmenetlused kättesaadavamaks ning tagada, et vajalike majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnamõju hindamistega seotud menetlused viiakse läbi õigeaegselt ja kooskõlastatult, et tagada asjaosaliste jaoks tõhusus ja tulemuslikkus.

3.7.5. Komitee leiab, et Global Gateway peaks tagama suurema strateegilise koordineerimise ELi fondide ja ELi 27 liikmesriigi vahendite vahel. Strateegiline koordineerimine on siiani olnud täiesti puudulik ning selle peab teatavate ELi poliitiliste eesmärkide saavutamiseks korraldama ja koordineerima liit ise ([10]).

3.7.5.1. Komitee peab kahetsusväärseks, et 11. detsembril 2022 toimunud Global Gateway nõukogu esimeseks istungiks esitatud teave (nt nõukogu koosseisu kohta) oli nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt ebapiisav.

3.8. Komitee on valmis korraldama korrapäraseid kohtumisi Global Gateway nõukogu ning kodanikuühiskonna organisatsioonide ja sotsiaalpartnerite vahel. Eesmärk on pidevalt teavitada algatusest huvitatud kohalikke sidusrühmi ning hinnata ja rõhutada Global Gateway strateegilist olemust.

3.8.1. Komitee kordab, et Global Gateway investeerimisprogrammid peavad põhinema mõjuhinnangul, milles rõhutatakse mitte ainult geopoliitilisi strateegilisi kaalutlusi, vaid tagatakse ka demokraatlik isevastutus partnerriikide arengualgatuste eest ning projektide majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnaalane kestlikkus. Komitee juhib tähelepanu sellele, et kuigi EIP rahastatavate investeerimisprojektide puhul on tagatud majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnamõju hindamine ja pidev järelevalve, on teiste ELi fondidest rahastatavate investeerimisprojektide suhtes endiselt reservatsioone, kuna puudub selgus, kuidas toimub iga projekti puhul meetmete mõju hindamine, järelevalve ja rakendamine.

3.8.1.1. Veel üks mure on seotud Global Gateway väga kaasava olemusega, mis võimaldaks ELi liikmesriikidel edendada ühepoolselt või kahepoolselt rahastatavaid taristu- ja investeerimisprojekte ilma Euroopa institutsioonide otsese järelevalveta, kui ELi vahendeid ei ole taotletud. Seetõttu tunneb komitee muret selle pärast, et algatusse võidakse lisada ka projektid, mis ei ole kooskõlas ELi majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnastandarditega, ning seetõttu ei hinnata nende majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnamõju.

3.8.1.2. Komitee arvates tuleb seega esitada iga projekti kohta mõjuhinnang, mis tagab selle demokraatliku isevastutuse ja rahalise jätkusuutlikkuse nii ELi kui ka asjassepuutuvate riikide jaoks, tagades panuse

— kliimamuutuste leevendamisse;

— keskkonnakaitsesse;

— inimõiguste ja töötajate õiguste tugevdamisse;

— ELi konkurentsivõimesse.

3.9. Komitee leiab, et Global Gateway vajaliku läbipaistvuse kinnitamiseks tuleks kõik selle projektid registreerida Global Gateway portaalis koos kogu vajaliku teabega investeerimisprojektide kohta. See peab hõlmama teavet nende majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnamõju hindamise ning projektides osalevate riiklike ja valitsusväliste osalejate kohta.

([8]) https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)739296.
([9]) https://foreignpolicy.com/2023/01/10/europe-china-eu-global-gateway-bri-economic-development/.
([10]) https://www.bruegel.org/blog-post/global-gateway-real-step-towards-stronger-europe-world.

3.9.1. Kuigi komitee väljendab heameelt algatusega „Global Gateway“ seotud Euroopa partnerlusportaali – Team Europe Partnership Portal – loomise üle, leiab komitee, et on olemas võimalused selle paremaks rakendamiseks.

3.10. Komitee arvates peavad ELi institutsioonid ja liikmesriigid tagama tõhusa teavitamise ja teabevahetuse võimaluste kohta, mida Global Gateway võib pakkuda piirkondlikele ja kohalikele valitsussektori ja valitsusvälistele osalejatele. Selleks tuleb avada ühtne kontaktpunkt ELi esindusfoorumitel ning hõlbustada seeläbi ELi erasektori investeeringuid ning kõigi potentsiaalsete, nii avaliku kui ka erasektori majandus- ja sotsiaalvaldkonna osalejate kaasamist.

4. **Strateegia „Üks vöönd, üks tee“**

4.1. Alates 2013. aastast on algatusega „Üks vöönd, üks tee“ suunatud ligikaudu 962 miljardit USA dollarit taristuehitusse (573 miljardit) ja mittefinantsinvesteeringutesse (389 miljardit) kogu maailmas ([11]).

4.2. Algatuse „Üks vöönd, üks tee“ väljakuulutatud eesmärgid hõlmavad arengustrateegiate koordineerimist ja ühenduste suurendamist osalevate riikide vahel, ehitades taristut, nagu raudteed, kiirteed, sadamad ja torujuhtmed, ning edendades äri-, finants- ja inimestevahelisi kontakte. Algatus hõlmab üle 200 koostöödokumendi, mille on allkirjastanud 151 riiki ja 32 rahvusvahelist organisatsiooni.

4.3. Välismaiste taristute loomise kaudu täidab „Üks vöönd, üks tee“ mitmeid eesmärke:

a) toetada eksporti (17,1 % SKPst 2022. aastal) ja tagada Hiina raua- ja terase-, alumiiniumi-, tsemendi-, söe-, klaasi- ja paberisektori tootmise sisenõudlusega katamata ülejäägi kasutamine;

b) tagada, et läänepoolsetel piirkondadel (kaugel mereliiklusest, nagu Yunnan ja Xinjiang) oleks Kesk-Aasias ja Kagu-Aasias transporditaristu ehitamise kaudu parem juurdepääs ühendusteedele ja rahvusvahelisele kaubandusele;

c) suurendada Hiina üleilmset mõju ja esitada Aasia Taristuinvesteeringute Panga kaudu väljakutse selliste institutsioonide nagu Maailmapank ja Aasia Arengupank domineerivale rollile, et saavutada süsteemi põhjalik reform;

d) Hiina kaubanduse ja investeeringute välismaal edendamise kaudu võib algatus „Üks vöönd, üks tee“ olla oluline vahend Hiina vääringu renminbi-jüaani edendamiseks rahvusvahelise valuutana;

e) uue logistilise taristu ehitamine võimaldaks Hiinal hankida osa oma energiast muude kanalite kaudu kui Malacca väina läbiv marsruut, mille kaudu liigub hinnanguliselt 80 % Hiina naftaimpordist.

4.4. Viimastel aastatel on algatus „Üks vöönd, üks tee“ aeglustunud nii uute projektide arvu kui ka sõlmitud lepingute maksumuse poolest. 2022. aastal sõlmis Hiina 5 514 uut lepingut (743 lepingut vähem kui 2021. aastal), mille väärtus oli 130 miljardit USA dollarit (- 3,3 %) ([12]). Usutavasti on aeglustumine seotud selliste teguritega nagu Hiina arendajate ja investorite suurem ettevaatus investeeringute teostatavuse ja majandusliku tasuvuse suhtes ning partnerriikide väiksem valmisolek võtta uusi laene algatuse „Üks vöönd, üks tee“ projektide rahastamiseks.

4.4.1. Mitmed partnerriigid leidsid, et algatuse „Üks vöönd, üks tee“ raames rahastatud taristus esines ehitusvigu, mis seab kahtluse alla algatuse raames ettevõetud projektide kvaliteedi ([13]). Samal ajal peatati või tühistati mõned projektid ülemäärase võlgnevuse, liiga kõrgete hindade ja korruptsioonijuhtumitega seotud probleemide tõttu ([14]). Pealegi on mõne projekti rakendamine vähendanud märkimisväärselt mõne partnerriigi finantsstabiilsust. Montenegro puhul, kelle valitsemissektori võlast kuulub 25 % Hiinale, peetakse algatusega „Üks vöönd, üks tee“ seotud taristuprojektide rahastamiseks võetud võlgu sageli riigivõla jätkusuutmatuse põhjuseks ([15]).

4.4.2. Algatust on kritiseeritud projektide keskkonnastandardite läbipaistmatuse pärast ([16]). Samuti eelistasid nende rakendamises osalevad Hiina äriühingud sageli Hiina tööjõudu (millega hoitakse kõrvale tööõigust ning töötervishoidu ja tööohutust käsitlevatest riiklikest eeskirjadest) kohalikule tööjõule, takistades partnerriikidel kasutada projekte selleks, et hõivata osa oma tööjõust ja saada kasu oskuste edasiandmisest.

([11]) https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/.
([12]) http://fec.mofcom.gov.cn/article/fwydyl/tjsj/202302/20230203384457.shtml.
([13]) https://www.wsj.com/amp/articles/china-global-mega-projects-infrastructure-falling-apart-11674166180.
([14]) https://www.businessinsider.com/china-spends-twice-us-but-belt-road-initiative-losing-steam-2021-9?r=US&IR=T.
([15]) https://thediplomat.com/2020/09/will-montenegros-new-government-bring-a-new-china-strategy/.
([16]) https://www.iai.it/en/pubblicazioni/how-green-chinas-belt-and-road-initiative.

4.4.3. 2023. aasta oktoobris toimunud kolmandal algatuse „Üks vöönd, üks tee“ rahvusvahelise koostöö foorumil korrati, et kuigi algatust on edasi arendatud, on see Hiina RV üldise strateegia jaoks jätkuvalt oluline. Lähiaastatel keskendub algatus kaheksale peamisele eesmärgile, et edendada kvaliteetset majanduskasvu ([17]). Nende hulka kuuluvad: i) Hiina ja Euroopa vahelise kiirraudteeühenduse laiendamine, ii) osalemine Kaspia merd läbivas koridoris, iii) uued kaubandustsoonid algatuse „Üks vöönd, üks tee“ raames, iv) suurem juurdepääs välisinvesteeringutele, v) uuenduslike projektide rahastamine, vi) kestlik areng, vii) koolitus, kultuuri- ja teadusvahetus ning viii) algatuse „Üks vöönd, üks tee“ institutsioonide usaldusväärsuse edendamine ja nende tugevdamine.

4.4.3.1. Samuti kinnitati foorumil Hiina võetud kohustust avada turg välisettevõtetele ja lubati rohkem kui 100 miljardi USA dollari ulatuses uusi rahalisi vahendeid tärkava turumajandusega riikidele, pöörates erilist tähelepanu Hiina arengupankadele ja Siiditee fondile ning rõhutades lõuna-lõuna suunalist koostööd kui vahendit sidemete tugevdamiseks arengumaadega, et tasakaalustada lääne mõju ([18]).

4.5. *Algatuse „Üks vöönd, üks tee“ hindamine*

4.5.1. Kuigi algatuse „Üks vöönd, üks tee“ loomisest on möödunud kümme aastat, leiab komitee, et märkimisväärselt ebaselge on nii algatuse olemus kui ka sellest tulenevalt kriteeriumid, mille alusel projekt lisatakse algatuse „Üks vöönd, üks tee“ projektide ametlikku nimekirja. Seepärast leiab komitee, et läbipaistvuse ja selguse huvides peaks Hiina Rahvavabariik andma täpset ja ajakohast teavet kõnealuse algatuse investeerimisprogrammide kohta.

4.5.2. Komitee peab kahetsusväärseks, et algatuse „Üks vöönd, üks tee“ käigus on nii ELis kui ka ELi naaberriikides ELi ja Hiina taristuprogrammide kooskõlastamine olnud puudulik ja tekitanud ebakõlasid ühenduvustaristus. Komitee juhib tähelepanu ka sellele, et algatuse „Üks vöönd, üks tee“ investeeringud võivad nõrgendada ELi liikmesriikide strateegilise taristu omandiõigust.

4.5.3. Komitee juhib tähelepanu täielikule vastastikkuse puudumisele ELi ja Hiina Rahvavabariigi vahelistes majandussuhetes, mis kahjustab ELi ettevõtjaid.

4.5.4. Komitee on sügavalt mures selle pärast, et vastastikuse mõistmise memorandumite allkirjastamine üksikute ELi liikmesriikide poolt ilma ELi institutsioonide poolse koordineerimiseta võib kahjustada ELi ühtsust. Komitee kordab samuti, et „14 + 1“ koostööraamistik, mille liikmed on üheksa ELi liikmesriiki, võib seada ohtu ELi ühtekuuluvuse.

4.5.5. Komitee arvates võivad algatuse „Üks vöönd, üks tee“ projektid, kui neid ei hinnata hoolikalt, Hiina suunas toimuva tehnoloogia sundsiirde tõttu kahjustada ELi pikaajalist konkurentsivõimet.

4.5.6. Komitee avaldab kahetsust, et Hiina ettevõtted, mis investeerivad ELi territooriumidel algatuse „Üks vöönd, üks tee“ projektidesse, ei taga sotsiaalsete ja töötajate õiguste austamist.

4.5.7. Komitee märgib, et kuna Hiina investeeringud algatuse „Üks vöönd, üks tee“ projektidesse ei ole kooskõlas ELi finantseeskirjadega, võivad need pakkuda võimalusi organiseeritud kuritegevuse rahapesuks.

4.5.8. Komitee rõhutab murettekitavat ülevõlga kolmandates riikides ja sellest tulenevat strateegiliste tagatiste kadumist. See on toimunud sellistes ELi mittekuuluvates riikides nagu Pakistan, Tadžikistan, Kõrgõzstan, Sri Lanka, Maldiivid ja ELi kandidaatriik Montenegro.

4.5.9. Komitee peab kahetsusväärseks, et algatuse „Üks vöönd, üks tee“ programmides osalevad Hiina ettevõtted ei järgi ELi keskkonnastandardeid ning jätkavad selliste projektide rahastamist ja rakendamist, mis ei ole kooskõlas Euroopa rohelise kokkuleppega.

4.5.10. Komitee tunnistab, et „Üks vöönd, üks tee“ on täitnud ainult ruumi, mis ELi ja liikmesriikide hooletusel jäeti aastatel 2010–2019 ohu alahindamise tõttu tühjaks. Kuigi EL on alates 2007. aastast Kesk-Aasia strateegiaga kindlaks määranud transpordi- ja energiavõrkude ühenduste strateegilised prioriteedid, on ainuüksi algatuse „Üks vöönd, üks tee“ puhul suunatud märkimisväärne investeeringute voog sellesse piirkonda ja teistesse piirkondadesse (Balkani riigid, Vahemere ja Atlandi ookeani sadamad, Aafrika, Kagu-Aasia jne). Sellega seoses on Hiina ettevõtete investeeringud kindlasti parandanud nende piirkondade taristute ühendatust ja strateegiliselt olulisi ühendveosõlmi.

([17]) https://www.chinadaily.com.cn/a/202310/18/WS652f416ca31090682a5e92d2.html.
([18]) http://www.beltandroadforum.org/english/.

4.5.11. Komitee märgib, et EL on rahastanud algatuse „Üks vöönd, üks tee“ projekte kas otse (nt Pelješaci sild Horvaatias) või kaudselt (Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga, Euroopa Investeerimispanga ja Euroopa Investeerimisfondi kaudu), ilma et oleks tagatud vajalik koordineerimine või vähemalt vastavus keskkonna- ja sotsiaalsetele standarditele jne ([19]).

4.5.12. Komitee leiab, et algatus „Üks vöönd, üks tee“ vajab raamistikku, mis tagab parema kooskõlastamise ELi institutsioonide ja 27 liikmesriigi vahel. Suhted Hiinaga ei tohiks olla 27 kahepoolse suhte vormis ega tohiks neid hallata üksikute vastastikuse mõistmise memorandumite või koostööraamistike, näiteks 14 + 1 kaudu. Sellises kontekstis kaldub ELi 27 liikmesriigi vaheline jõudude tasakaal, isegi kui see võib lõppkokkuvõttes olla mõne riigi kasuks, üldiselt eelistama ainult Hiinat ja kujutab endast süsteemset ohtu kogu ELile. Seetõttu on oluline tagada ELi liikmesriikide ühine tegutsemine Hiina suhtes ning edendada tõhusat teabevahetust ELi institutsioonide ja Hiina Rahvavabariigi vahel.

4.5.13. Komitee on seoses keskkonna ja julgeolekuga sügavalt mures Hiina Rahvavabariigi kavatsuste pärast kasutada Arktika marsruuti algatuse „Üks vöönd, üks tee“ Põhja-mereteena, lihtsustades Malacca väina läbivaid merevooge.

4.5.14. Komitee avaldab kahetsust, et algatuses „Üks vöönd, üks tee“ ei ole ette nähtud kohalike osalejate (kodanikuühiskonna organisatsioonid ja sotsiaalpartnerid) tegelikku kaasamist projektide kavandamisse, nende järelevalvesse, hindamisse ja rakendamisse, mistõttu jääb kasutamata oluline võimalus nende projektide jagamiseks peamiste kohalike osalejatega.

5. **ELi algatuse „Global Gateway“ ning algatuse „Üks vöönd, üks tee“ ühine strateegia**

5.1. Komitee loodab, et nii kiiresti kui võimalik luuakse tingimused, et algatused „Global Gateway“, „Üks vöönd, üks tee“ ja ülemaailmse taristu ja investeerimise partnerlus täiendaksid üksteist, mis oleks märk ülemaailmsete suhete paranemisest.

5.1.1. Komitee arvates **peavad projektid, mis kuuluvad algatuse „Üks vöönd, üks tee“ alla** ja mida viiakse ellu ELi 27 liikmesriigi territooriumil või väljaspool seda, kuid millesse on kaasatud ELi liikmesriikide majandustegevuses osalejad (abisaajate, tarnijate või rahastajatena), **ning ka Global Gateway projektid**

— **edendama järgmisi põhimõtteid:**

  — rahu ja julgeolek;

  — aluslepingutes sätestatud ELi väärtused;

  — ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis (1948) sätestatud inimõigused;

  — Euroopa Liidu põhiõiguste harta sätted ([20]);

  — ILO põhikonventsioonid. Hiina Rahvavabariik on ratifitseerinud üheksast põhikonventsioonist kuus. Ratifitseerida tuleb veel 1948. aasta ühinemisvabaduse ja organiseerumisõiguse kaitse konventsioon (nr 87), 1949. aasta organiseerumisõiguse ja kollektiivse läbirääkimisõiguse kaitse konventsioon (nr 98) ning 2006. aasta tööohutust ja töötervishoidu edendava raamistiku konventsioon (nr 187);

— **tagama järgmised eesmärgid:**

  — ÜRO kestliku arengu eesmärgid;

  — rohe- ja digipööre;

  — Euroopa sotsiaalõiguste sammas;

  — ELi strateegiline autonoomia;

  — Euroopa omandiõigus ELi strateegilise taristu ja tootmise üle;

  — ELi konkurentsivõime;

  — võrdsed tingimused ja aus konkurents;

  — võitlus maksudest kõrvalehoidumise ja rahapesu vastu.

([19]) Euroopa Kontrollikoja ülevaade nr 3/2020 „ELi vastus Hiina riigi juhitud investeerimisstrateegiale“. Analüüs nr 03.
([20]) ELT C 326, 26.10.2012, lk 391.

Nende põhimõtete ja eesmärkide alusel tuleb hinnata algatuste „Üks vöönd, üks tee“ ning „Global Gateway“ projektide majanduslikku, finants-, sotsiaalset, keskkonnaalast ja õigusmõju, et tõendada nende sobivust ning vastavust ELi väärtustele ning eespool nimetatud põhimõtetele ja eesmärkidele, mis on sätestatud käesolevas lõikes.

5.1.1.1. Mõjuhinnangu peavad mõistliku aja jooksul tegema

— **algatuse „Üks vöönd, üks tee“ puhul ühiselt EL ja algatuses osalevad liikmesriigid;**

— **Global Gateway puhul EL ja Global Gateway projektides osalevad kolmandad riigid,**

enne kui selliseid projekte lubatakse ELi territooriumil käivitada või kui neisse kaasatakse ELi ettevõtjaid („Üks vöönd, üks tee“ puhul) või kui neid lubatakse käivitada ELi mittekuuluvates riikides (Global Gateway puhul).

5.2. Komitee väljendab oma valmidust ja palub volitusi korraldada korrapäraseid ELi ja Hiina ümarlauakohtumisi, et arutada algatusi „Üks vöönd, üks tee“ ja „Global Gateway“ kodanikuühiskonna organisatsioonide esindajate ja sotsiaalpartneritega, et tuua esile nende kahe programmi võimalused ja kriitilised aspektid ning võimalikud lahendused.

Brüssel, 14. detsember 2023

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee president

Oliver RÖPKE